

Biblijsko–moralni pogled na djecu stradalnike

Valentin POZAIĆ*

Uvod

Na Međunarodnoj konferenciji *Dijete je budućnost društva*, u studenome 1993. u Vatikanu, Iván Pavao II. govorio je o hitnoj potrebi nove svijesti o našoj dužnosti da volimo djecu. Istaknuo je među inim: »Odrasli sutrašnjice, to su djeca današnjice. Razmatranje te elementarne istine obuhvaća ne samo budućnost djeteta, nego i društva kao takvog. Stoga je nužno djelotvorno zalaganje u obranu i promicanje djece. To zahtijeva doprinos istraživanja i znanosti, upotrebu odgovarajućih sredstava i iznad svega, na individualnoj i društvenoj razini, obnovu temeljnih vrednota koje se nalaze u korijenu čestitog, uređenog društvenog života, počevši s vrednotom obitelji, izvornom stanicom društva, kako bi se stiglo do mnogih drugih jamstava djetetova integralnog dozrijevanja.«¹

Nedavno objavljena knjiga *10.000 djece bez roditelja u Domovinskom ratu*² upravo odgovara iznesenim parametrima i zahtjevima: posvećena je djeci današnjice za sutra, za budućnost Hrvatske; daje dragocjeni doprinos izvora i podataka za dalja znanstvena istraživanja na tom području; zahvaljuje na darovanim sredstvima i poziva na nove doprinose; upućuje na temeljne vrednote: dostojanstvo djeteta i nezamjenjivu vrijednost obitelji — kolijevke za zdravi rast djeteta. I sama svjetska Konvencija o pravima djeteta (s nadnevkom 20. studenoga 1989.) priznaje »da dijete, kako bi potpuno i skladno razvilo svoju osobnost, treba rasti u krugu obitelji, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja«.³ 10.000 djece: tko će im i kako barem pokušati nadomjestiti taj osnovni uvjet: obitelj?! Tu leži važnost i daleko-sežnost spomenute knjige, čiji je autor svećenik.

Crkva je uvijek bila osjetljiva naročito u pogledu prava najslabijih, od svog početka do danas — o čemu svjedoči i spomenuti skup na kojem je govorio Ivan Pavao II. Crkva je uvijek bila blizu djeci po svojim karitativnim i odgojnim ustanovama; podizale su ih osobe nadahnute Duhom Svetim, obdarene specifičnim karizmama zaštite, odgoja, razvoja i formacije djece.

* Prof. dr. sc. Valentin Pozaić, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Teološki studij Družbe Isusove afiliran PUG u Rimu, Zagreb.

1 Ivan Pavao II, *Urge una rinnovata coscienza del dovere di amare il bambino*, L'Osservatore Romano, 21 novembre 1993., str. 4. Radovi konferencije objavljeni su u *Dolentium Hominum*, 1/1994.

2 Šaravanja Vjekoslav, *10.000 djece bez roditelja u Domovinskom ratu*, Obiteljski centar Župu Duha Svetoga, Slavonski Brod II, Slavonski Brod, 2001., str. 992.

3 *Djeca prije svega*, Unicef, New York 1990 (hrvatsko izdanje nema naznake ni mjesta ni godine), Preambula, str. 42.

10.000 djece

Ta golema knjiga pobuđuje zanimanje svojim izazovnim naslovom i obimom: ima 992 stranice, a ako se pribroje one koje nisu numerirane, ima ravno tisuću stranica; tvrdog je uveza u boji. Široka tematika obrađena je u pet poglavlja: (1) Obiteljski centar i hrvatska akcija za život; (2) Hrvatska borba za državu i njena stalna obrana; (3) Djeca poginulih, umrlih i nestalih hrvatskih branitelja u Domovinskom ratu — s dragocjenim podacima o djetetu i roditeljima, napose o poginulom roditelju ili poginulim roditeljima; (4) Djeca stradalnika u Domovinskom ratu prema Ministarstvu hrvatskih branitelja RH; (5) Kumovi štice obiteljskog centra i Hrvatske akcije za život. To je poglavlje ujedno svjedočanstvo ljudske i evandeoske osjetljivosti i dobrotvornosti hrvatskih iseljenika. To je i potvrda da su poslana sredstva uložena u namijenjenu svrhu, po nakani darovatelja. Posebno je važan dio knjige popis poginulih branitelja u Hrvatskoj i BiH, okolnosti njihove tragične i herojske smrti te zajednička briga za njihovu djecu. Sama knjiga svjedočanstvo je iznimne veličine i postojanosti duha autora, njegove domišljatosti, umijeća suradnje, upornosti i ustrajnosti u pothvatu. To je ujedno spomen-knjiga, pisano-slikovni spomenik solidarnosti tolikih osoba-kumova, kao i tolikih suradnika u prikupljanju podataka. Od brojnih vidika koji zavrjeđuju zasebnu pozornost, u ovom osvrtu na tu vrijednu knjigu želimo se zaustaviti na biblijsko-teološkim značajkama duševno-duhovnog stanja i stradalnika i velikodušnika.

Stari zavjet

Nadahnuće svog zauzimanja za djecu Crkva nalazi u Svetom pismu.⁴ Pod vidikom društvene ili vojne koristi, Stari zavjet ne daje neko naročito mjesto djetetu. S gledišta majke i oca dijete je najcjenjenije kao dar Božji i obećanje budućnosti; želja za djetetom i radost nad njim — neprocjenjivim darom Božjim — velika je: počevši od Majke živih — Eve (Post 4, ; 29, 31), preko Abrahama (15, 2), Ane koja izmoli Samuela (1Sam 1, 10), pa sve do Elizabete i Zaharije. A dijete je radost roditeljima i susjedima (Lk 1, 39–66). Nježnost majke i oca prema djetetu česta je slika Božjeg odnosa prema čovjeku (Pnz 1, 31; Hošea 11, 1, 3–4; Iz 49, 15; Jr 31, 9).

Govoreći o djeci, Psalmist kaže: »Evo, sinovi su Jahvin dar, plod utrobe njegova je nagrada (Ps 127, 3); Žena će ti biti kao plodna loza u odajama tvoje kuće; sinovi tvoji kao mladice masline oko stola tvojega. Eto, tako će biti blagoslovljen čovjek koji se Jahve boji« (Ps 128, 3–4). Usred okolnih naroda koji su prinosili djecu kao žrtve božanstvima, Levitski zakonik to osuđuje i zabranjuje pod kaznu smrti. Djeca nisu isključena iz bogoštovlja, štoviše i ona sudjeluju u pokorničkim

4 *Dio parla ai suoi figli. Testi biblici*, Aiuto alla Chiesa che soffre, Roma 1991; Roy Léon, *Dijete*, u: Léon-Dufour Xavier (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, KS, Zagreb 1969; Vanhoye Albert, *Children in Sacred Scripture*, Dolentium Hominum 1 (1994) 38–42.

molitvama (Jl 2, 16), a Bog je u ustima djece i dojenčadi pripradio sebi hvalu (Ps 8, 2 = Mt 21, 16).

Djeca, nemoćna da se brane, zavrjeđuju zaštitu, posebno kada ostanu siročad: »Otac sirotâ, branitelj udovicâ, Bog je u svom svetom šatoru« (Ps 68, 6). Konačno, dolazi proročanstvo o djetetu po kojem će Bog pohoditi i spasiti svoj narod, s kojim će zavladati mir bez kraja: »Evo, začet će djevica i roditi sina i nadjenut će mu ime Emanuel (Iz 7, 14); Narod koji je u tmuni hodio svjetlost vidje veliku; (...) Jer dijete nam se rodilo (...) i miru neće biti kraja« (Iz 1–6).

Novi zavjet

Davno starozavjetno proročanstvo nalazi svoje ispunjenje u Evanđeljima, napose u izvještaju o Isusovu djetinjstvu (Mt, Lk). Proročanstva se ostvaruju: Božje spasenje dolazi po jednom Djetetu — *mališanu povijenom u pelene* (Lk 2, 12), a ime mu je Isus.

Kad odraste, Isus će pokazivati svoju izrazitu bliskost s djecom. On ih prima, nježno grli i liječi (Mt 8, 5: stotnikov sin; Lk 7, 1–10; Mt 15, 21–28: kćerka Sirofenićanke; Mt 17, 14–21: dječak padavičar), na njih polaže ruke i blagoslivlja ih (Mt 9, 13); ukazuje na njihovo dostojanstvo i staje u njihovu obranu: »Pazite da ne prezrete ni jednoga od ovih najmanjih jer, kažem vam, anđeli njihovi na nebu uvijek gledaju lice Oca moga, koji je na nebesima« (Mt 10). Ulomak je to Evanđelja koji se čita 2. listopada, na blagdan svetih Anđela Čuvara.

Štoviše, Isus daje oštra upozorenja glede nepoštivanja dostojanstva djece: »Onome, naprotiv, tko bi sablaznio jednoga od ovih najmanjih što vjeruju u mene, bilo bi bolje da mu se o vrat objesi mlinski kamen pa da potone u dubinu morsku (Mt 18, 6; usp. 18, 14). Mnogim sablaznima su bez samilosti izručena djeca današnjice: od pornografije i pedofilije, od tiska do interneta preko reklama do tzv. filmova za djecu, *crtića* punih nasilja i nehumanih poruka. Jedna od bolnih povreda djece ocrтана je u knjizi *10.000 djece bez roditelja u Domovinskom ratu*.

U vremenu kad su modeli bili, kao i danas, oni veliki, moćni, bogati, oni na položaju, Isus začuđujuće i iznenađujuće svojim izabranicima — apostolima predstavlja dijete kao model koji valja slijediti, koji je mjerilo moralnosti i egzistencijalnog i eshatološkog uspjeha. Nasuprot oholoj čežnji za ispraznom veličinom, Isus upućuje apostole da se nadahnjuju na malenosti djece, da primaju djecu kao Njega samoga. Isus zahvaljuje Ocu nebeskom što istinu i mudrost Kraljevstva objavljuje malenima (Mt 11, 25) i upravo takovima Kraljevstvo i pripada (Mk 19, 14): treba ga primiti kao malo dijete, u svoj jednostavnosti, kao Očev dar (Mk 10, 15). Vrijedi se prisjetiti oživotvorenih ideala od kojih se neki već nalaze u kalendaru svetaca, a drugi su pred vratima: sv. Terezija od Djeteta Isusa ili, kako se obično kaže, mala Terezija, a zapravo velika. Prisjećamo se i prije pet godina preminule i već na putu za oltar velike štovateljice male Terezije, naše Majke Terezije, zvane »iz Kalkute«. Ona je živo Evanđelje Kristovo — uzor evandeoske malenosti, djetinje jednostavnosti i predanosti, povjerenja u Boga i čovjeka.

Znakovito je da se u Kristovom propovijedanju djeca pojavljuju kao paradigma ponašanja za odrasle. Umjesto ukrućivanja u svoju odraslu samodostatnost, umjesto računanja na vlastitu snagu, umjesto uvjerenja da sami mogu ostvariti smisao života i djelo spasenja, Isus poziva odrasle da budu osjetljivi i otvoreni, bezazleni — kao mala djeca. Isusov govor nije bio neki slikoviti, simbolični govor, već sasvim konkretan: »On dozove dijete, postavi ga posred njih i reče: 'Zaista, kažem vam, ako se ne obratite i ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko. Tko god se, dakle, ponizi kao ovo dijete, taj je najveći u kraljevstvu nebeskom. I tko primi jedno ovakvo dijete u moje Ime, mene prima'« (Mt 18, 2). A pred nama je stvarnost—izazov od deset tisuća djece!

Stvarnost u biblijskom svjetlu

Tako nas Biblija na mnogo načina uči da je dijete budućnost čovječanstva. Biblija, Riječ Božja, objavljena Božja misao, ističe nepovredivost djeteta: fizičku, afektivnu, intelektualnu i moralnu. Ako je dijete budućnost čovječanstva, onda je ono ispit savjesti u sadašnjosti čovječanstva: ispit savjesti svih nas, svih onih koji odlučuju o sudbini djece — o budućnosti čovječanstva. Kao čitatelji Biblije nismo li mi oni koji prepoznaju u svakoj ljudskoj osobi sliku Božju i odsjaj lica Kristova, odsjaj koji je naročito živ i zamjetljiv na nevinim licima djece, radosne i one rastužene?

Majka Terezija svjedoči: »Kad je Bog postao jedan od nas, došao je po Mariji kao dijete. (...) Dijete je Božji glasnik roditeljima i ljubav mora početi s djetetom. (...) Ako je dijete voljeno, ono će donositi ljubav roditeljima i cijelom svijetu.«⁵ Zato je u Betlehemu naviješten 'mir ljudima na zemlji'. Budući da je život dar ljubavi, dosljedno tomu, a napose kod djece, napredak, obrana i skladno dozrijevanje života može biti hranjeno samo ljubavlju. U poruci za Božić 2001. nadbiskup zagrebački Josip Bozanić među inim piše o djetetu: »Ne može se reći da dijete samo prima od roditelja. Dijete humanizira svoje roditelje samim tim što je tu. Ono pomaže da njihova ljubav postane velikodušnija. Djeca nas mijenjaju po samoj svojoj nazočnosti.«⁶ Ta blagotvorna djelatnost djeteta izlijeva se i na posvojitelje i na velikodušne odgojitelje.

Biblijski pisci ne zaboravljaju da je dijete dar i zadaća, tj. da je dijete nesavršeno biće, nedovršeno biće, da ono zahtijeva ljubav i odgoj (Izr 22, 15). Budućnost djece stvara se ovdje i sada. I u njihovoj budućnosti budućnost je naših novih obitelji i naroda. *Hrvatska se voli djecom!* — kako poručuje don Anto Baković. Razvidno je da je briga i ljubav prema djeci od najvećeg značenja za dijete, za obitelj i za društvo na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Izvan obitelji, bez obitelji život djece je otežan. Ako dijete nije u idealnoj sredini, u obitelji, ideal ljubavi

5 Mother Theresa of Calcutta, *The Child is the Gift of God*, Dolentium Hominum 1 (1994) str. 11.

6 Bozanić, Josip, *Naše društvo treba vratiti raspoloživost i velikodušnost prema djeci* (božićna poruka), Glas Koncila, br. 51 — Božić 2001, str. 3.

nije neostvariv. Oblici ljubavi su raznoliki, brojni, još uvijek neizrečeni. Ljubav je domišljata. I brojna posvojenja djelo su ljubavi. I ta knjiga, posvećena zasebnoj skupini djece, jedno je djelo ljubavi prema djeci. Govoreći o tom velebnom djelu ne možemo ne spomenuti i druga dva pothvata, i ostvarenja, u prilog djeci stradalnoj u Domovinskom ratu. U samim počecima ratnih stradanja nastale su obje udruge. Prvo, *Humanitarna zaklada »Za djecu Hrvatske«*,⁷ i drugo, Humanitarna organizacija »Dora«,⁸ s istim humanim ciljem. I ti su pothvati svjedočanstvo hrvatske kršćanske, evanđeoske svijesti i savjesti.

Na skupu »Pravo djece na život u miru i nenasilju« g. 1993. u Dubrovniku, u ime projekta Unicefa o psihološko–pedagoškoj pomoći stradalnoj djeci u ratu, prof. dr. Arpad Barath istaknuo je sljedeće: »Bez etike i morala u životu je kaos. Svi programi i rezolucije bez toga ostaju samo papir. Postoji očita neravnoteža između materijalne i moralne pomoći koju pružamo djeci. Zaboravljamo kako pravi problemi započinju tek onda kad su osnovni materijalni podmireni. Rezultat toga je da 90% djece nije zaštićeno od psihičkih posljedica ovoga rata.«⁹ Razlog tomu je koliko očit toliko i neprihvatljiv: lakše je prikupiti i podijeliti materijalna dobra. Posredovati smisao života, posredovati čovječnost daleko je zahtjevnije i, dakako, plemenitije. »Odgoj za smisao do kraja angažira i odgajatelja i odgajanika, podjednako i u smislu osobnosti i u smislu vremena koje valja u tu svrhu posvetiti. I taj odgoj nikada nije završen.«¹⁰ Prema aksiomu *Djeca uče ono što doživljavaju*, koji marno putem letaka posreduje gospodin Marijo Živković, pozitivno ozračje u kojem dijete živi i raste rađa pozitivnim usmjerenjem u život: »Ako dijete živi s prihvaćanjem i prijateljstvom, ono uči pronalaziti ljubav u svijetu.« Upravo je to presudno za njegov budući život i rad, za njegovu obitelj.

10.000 djece bez roditelja u Domovinskom ratu: brojka je to nedužnih stradalnika koja na svoj način podsjeća na žrtvu Nevine Dječice iz Betlehema. Njima je *bila dana milost za Krista trpjeti* i prije nego što su u njega povjerovali (Fil 1, 29), kako bi proročki istumačio apostol Pavao.

Pjesnički izričaj

O toj mističnoj, ali zbiljskoj sličnosti patnika i velikodušnika govori i *Pjesma Majci Hrvatskoj*¹¹ Ive Vojnovića:

7 *Pomoć vrijedna 130 milijuna kuna* (Razgovor s Marijom Boras, ravnateljicom Humanitarne zaklade »Za djecu Hrvatske«), Narod, 15. listopada 2002., str. 4–5.

8 *Mediji sve manje potiču životne teme* (Razgovor sa Zdenkom Mlakarom, ravnateljem organizacije), Narod, 15. listopada 2002., str. 6.

9 Marinić, Ivo, *Što je rat učinio s desecima tisuća djece*, Glas Koncila, br. 25 — 20. lipnja 1993, str. 11.

10 *Odgoj za ispraznost ili odgoj za smisao* (Stjepan Lice na tribini HKZ 'MI'), List mladih MI — Zbor 1–2 (1998) str. 19.

11 Vojnović, Ivo, *Pjesma »Majci Hrvatskoj«*. *Iz petog Evanđelja*, u: Belaj Stanislav (prir.), *Odjeci srca i uma*, Salezijanski samostan, Rijeka, 1977., str. 303.

U vrijeme ono, kada Moloh Irud, Bog Rata, vidje da nema toliko kolaca, ni toliko grana, ni toliko mačeva da sve muško i žensko roda našega utamani, on tada posla na svijet Neman Glada, da zadavi sve poodrasle, sve maleno, sve sitno, sve novorođeno, jer mu mrsko bješe pleme što šuti i pamti.

Ali Anđeo Vječnoga Života nadmudri Sotonu i zagrmi glasom velikijem:

— Djecu! Djecu! — Spasite mi djecu!

I onda sa tri strane zemlje izmučene uputiše se do tri vojske djece izgladnjele. Tri su vojske, bez vojvoda, bez vođa, bez vodiča: nijeme, suhe, odrpane, blatne. Kuda? Kuda? — pitaju ih ceste krvlju okaljane.

Ovuda! Ovuda! — cvrče laste strelokriple, pratilice bijedne vojske iznemogle.

A kad dođoše do brda, otkle se zelena ravnica razlila cvijećem i mirisom, one vidješe jednu veliku, lijepu, mladu ženu, u seljačkom ruhu odjevenu, a klasjem i makovima ovjenčanu, gdje kruh mijesi i mlijeko pogrijava.

— Ne čudite se! Ne pitajte! — žubore tiho laste, Božje pratilice. Sve su majke u toj majci sada! I ne zaboravite nikad imena joj:

— Hrvatska se zove!

I tad ona velika, lijepa mlada žena obrisa pregačom suzu, nasmija se, raširi ruke brašnom osniježene, i snažno zaviče:

— Brže, djeco! — Ručak vas čeka! — Orati nam treba.

Od onoga dana, kada Majka Hrvatska nahrani djecu Juga raspetoga, spasivši tako narod budućnosti, sve majke zaželiše osim svoga još jedno siročče,

— da im bude blagoslovljeno!

Sve djeve ogriše prije muža jedno dijete nerođeno,

— da im bude blagoslovljeno!

Sve bake zapretaše vatru starim pričam novijeh vremena,

— da im bude blagoslovljeno!

Svi neženje posiniše po jednoga mališa u otkupljenje vječnoga danka,

— da im bude blagoslovljeno!

Svi djedovi pozaspashe mirno u vidiku roda obnovljena,

— da im bude blagoslovljeno!

I onda svima bi oprošteno, svima sve i do vijek blagoslovljeno u ime Majke Hrvatske, koja izbavi od Moloha Iruda, Boga Rata, mučeničku djecu otaca mučenika.

Neka bude blagoslovljen i don Vjekoslav dr. Šaravanja i njegova knjiga 10.000 djece bez roditelja u Domovinskom ratu; neka bude blagoslovljena i *Dora* i zaklada »*Za djecu Hrvatske*«; neka budu blagoslovljeni svi suradnici i dobrotvori; i svi koji po tim pothvatima na velikodušnost pozvani budu; i svi oni koji na taj poziv velikodušnosti velikodušno odgovore.